

МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

© 2014 МАРЧЕНКО О. В.

УДК 336.64

Марченко О. В. Можливості підвищення фінансової безпеки підприємств будівельної галузі в сучасних умовах

Метою даної роботи є виявлення можливостей та основних напрямів підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств у сучасних умовах господарювання. У статті було визначено сутність та ключові елементи економічної безпеки суб'єктів господарювання та обґрунтовано необхідність виокремлення в її складі фінансової безпеки. Встановлено, що підтримання достатнього рівня фінансової безпеки для підприємств, у тому числі будівельної галузі, є першочерговим завданням, оскільки стан справ у цій сфері на сьогоднішній день є вкрай важким. Розглянуто причини, що стримують розвиток будівельної галузі в Україні, та сформовано перелік основних завдань для системи фінансової безпеки підприємств. З використанням ієрархічного підходу узагальнено та представлено напрями підвищення фінансової безпеки будівельних підприємств України в розрізі п'яти рівнів: мегаекономічного, макроекономічного, мезоекономічного, мікроекономічного та наноекономічного.

Ключові слова: фінансова безпека, будівельна галузь, джерела фінансування будівництва.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 8.

Марченко Ольга Василівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: miniulitka@mail.ru

УДК 336.64

Марченко О. В. Возможности повышения финансовой безопасности предприятий строительной отрасли в современных условиях

Целью данной работы является определение возможностей и основных направлений повышения уровня финансовой безопасности строительных предприятий в современных условиях хозяйствования. В статье определены сущность и ключевые элементы экономической безопасности субъектов хозяйствования и обоснована необходимость выделения в ее составе финансовой безопасности. Установлено, что поддержание достаточного уровня финансовой безопасности для предприятий, в том числе строительной отрасли, является первоочередным заданием, поскольку состояние дел в этой сфере на сегодняшний день крайне сложное. Рассмотрены причины, которые сдерживают развитие строительной отрасли в Украине, и сформирован перечень основных задач для системы финансовой безопасности предприятий. С использованием иерархического подхода обобщены и представлены направления повышения финансовой безопасности строительных предприятий Украины в разрезе пяти уровней: мегаэкономического, макроэкономического, мезоэкономического, микроэкономического и нанозэкономического.

Ключевые слова: финансовая безопасность, строительная отрасль, источники финансирования строительства.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 8.

Марченко Ольга Васильевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов и кредита, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: miniulitka@mail.ru

UDC 336.64

Marchenko O. V. Possibilities of Improving the Financial Security of Construction Industry Enterprises in the Current Context

The objective of the present work consists in determination of possibilities and primary aspects of improving the level of financial security of construction enterprises in the current business environment. The article determines the essence and key elements of economic security of businesses and provides a rationale for the necessity of singling out financial security among its constituents. It is established that maintenance of a sufficient level of financial security is a top-priority task for enterprises, including those of the construction industry, since the situation is currently extremely severe in this field. Deterrents to the development of the construction industry in Ukraine are considered, and a list of basic tasks for the system of financial security of enterprises is formed. Aspects of improving the financial security of construction enterprises in Ukraine at five levels are generalized and proposed using the hierarchical approach: at the mega-economic, macroeconomic, mesoeconomic, microeconomic, and nanoeconomic levels.

Key words: security, construction industry, construction funding sources.

Pic.: 3. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 8.

Marchenko Olga V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (vul. Sumska, 40, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: miniulitka@mail.ru

У нинішніх складних умовах інтеграції вітчизняної економіки у світовий економічний простір і загостреної фінансової кризи, ефективно управління підприємствами, зокрема будівельної галузі, є достатньо складним завданням і вимагає розробки дієвих механізмів забезпечення достатнього рівня їх фінансової безпеки. Зазначена проблема на сьогоднішній день є вкрай актуальною, оскільки логічним підсумком кризових явищ в економіці країни та розбалансованості основних макроекономічних показників для суб'єктів господарювання стали недостатність фінансових ресурсів, постійний пошук стабільних джерел фінансування, а також нових форм і методів раціонального викори-

стання наявних ресурсів. Побудова надійної системи фінансової безпеки дає можливість підприємствам своєчасно та ефективно відповідати на подібні виклики.

Питання, пов'язані з підвищенням фінансової безпеки підприємств, зокрема будівельної галузі, обговорюються в наукових колах досить активно, про що свідчить значна кількість публікацій з даної тематики. Окремо слід виділити роботи Білик М. Д. [1], Блажевич О. Г. [4], Василюца Т. Г. [6], Штангрет А. М. [8] та інших, ґрунтовні дослідження яких викликають значний науковий інтерес. Проте зазначена сфера є настільки багатогранною, що залишається велика кількість аспектів, проблем і взаємозв'язків, які потребують подальшого вивчення, уточнення і розв'язку.

Мета роботи – виявлення можливостей та напрямів підвищення фінансової безпеки підприємств будівельної галузі в сучасних умовах господарювання.

Фінансова безпека суб'єктів господарювання є невід'ємною складовою їх економічної безпеки, тому необхідним вважається визначити сутність економічної безпеки та обґрунтувати виокремлення в її складі фінансової безпеки.

У загальному розумінні економічну безпеку розглядають як якісну характеристику певної економічної системи, що демонструє її спроможність підтримувати достатні умови для роботи системи, розвиватись у заданих напрямках, а при виникненні загроз здатність на них відповідати та поновлювати власну працездатність.

У структурі економічної безпеки зазвичай виділяють вісім основних елементів, що представлено на *рис. 1*.

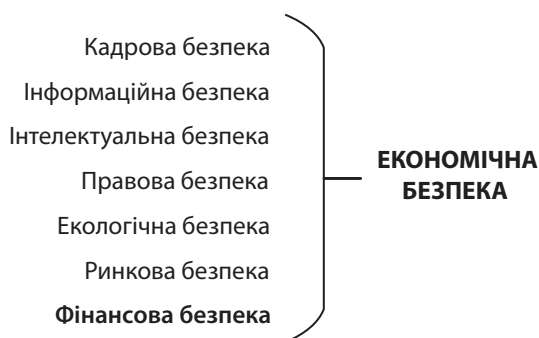

Рис. 1. Складові елементи економічної безпеки

Надзвичайне значення фінансової безпеки в структурі економічної безпеки підтверджується кількома тезами. По-перше, реалізація економікою власних функцій в сучасному світі неможлива без використання фінансових механізмів, методів, важелів, стимулів, інструментів тощо. По-друге, незаперечним є той факт, що саме через грошові потоки підприємств та управління ними реалізується вплив на ключові елементи економічної системи.

Досліджуючи сутність фінансової безпеки суб'єктів господарювання, окремі вчені спираються на трактування фінансової безпеки держави та екстраполюють її на мікрорівень, проте на сьогоднішній день серед науковців не існує єдиного підходу щодо її визначення.

Достатньо обґрунтованим можна вважати визначення М. Д. Білик [1], який розглядає фінансову безпеку суб'єкта підприємництва як певний механізм, котрий, з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи господарського суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого – забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

Досить повне визначення наводить І. Бланк [3], згідно з яким фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно визначений рівень фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні умови для фінансової підтримки стійкого зростання в поточному і перспективному періодах.

Відтак, можна погодитись з Т. Г. Васильцивим [6, с. 30], який розглядає фінансову безпеку підприємства як динамічну ознаку фінансового стану підприємства, що відображає його стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого й збалансованого розвитку та захисту своїх фінансових інтересів.

Сама ж загроза в даному контексті може розглядатись як наявне чи потенційно можливе явище або чинник, що створює небезпеку для фінансових інтересів підприємства. І хоча для кожного суб'єкта господарювання загрози є досить індивідуальними, проте можна виділити їх характерні риси [8, с. 332]:

- ✦ головним чином притаманні для діяльності підприємств в умовах ринкової економіки;
- ✦ невід'ємно супроводжують реалізацію всіх видів фінансових операцій;
- ✦ є результатом виникнення суперечностей між фінансовими інтересами підприємства та зовнішнього фінансового середовища та між суб'єктами внутрішнього середовища;
- ✦ їх дія завдає безпосередній або опосередкований збиток підприємству. Цей збиток може набувати форму прямої втрати (втрату доходу, капіталу тощо) або непрямой (упущена вигода, зниження фінансової репутації підприємства тощо).

Нинішній етап розвитку національної економіки України вимагає розробки обґрунтованих напрямів і запровадження комплексних заходів щодо підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності більшості галузей, зокрема і галузі будівництва. Це можна пояснити тим фактом, що будівельна індустрія має особливе значення для економіки в цілому, оскільки посідає третє місце за валовим суспільним продуктом і займає близько 17% від усіх працюючих у матеріальному виробництві. У процесі будівництва щорічно використовується 15% усієї промислової продукції, майже 20% прокату чорних металів, понад 30% деревини і продукції скляної промисловості. П'яту частину вантажних перевезень залізничним транспортом складають будівельні матеріали [5]. Капітальне будівництво створює велику кількість робочих місць, а економічний ефект від розвитку цієї галузі полягає в мультиплікативному ефекті коштів, вкладених у будівництво. Також будівництво, як жодна інша галузь економіки, сприяє розвитку підприємств малого та середнього бізнесу [2], у чому на сьогоднішній день є негайна потреба.

Слід зазначити, що фінансово-господарська діяльність будівельних підприємств та їх фінансова безпека знаходяться під дією внутрішніх і зовнішніх чинників та залежать як від самих суб'єктів господарювання, так і від впливу світової, національної, регіональної економіки, рішень органів державної та місцевої влади, ринкової кон'юнктури, інвесторів (замовників), кредиторів (установ банківської системи), постачальників будівельних матеріалів, покупців, контролюючих органів та ін.

На сьогоднішній день стан справ у будівельній галузі можна оцінити як вкрай занепокоїливий з оптимістичної точки зору або як критичний – з песимістичної, про що переконливо свідчать наявні статистичні дані

(табл. 1). Оскільки розвиток житлового будівництва є індикатором розвитку економіки в цілому, також наведемо дані щодо прийняття в експлуатацію житла (табл. 2).

Хоча остаточні висновки можна буде зробити лише за підсумками календарного року, проте значне скорочення обсягів виконаних будівельних робіт і, відповідно, обсягів прийнятого в експлуатацію житла можна побачити неозброєним оком вже зараз. До того ж слід зауважити, що представлені в офіційній статистичних матеріалах дані є не зовсім співставними з кількох причин. Перша з них – стрімке зменшення курсу національної валюти до долару США та євро з початку 2014 р. З огляду на те, що на вартість будівельних робіт значно впливає вартість імпортованих будівельних матеріалів, а Державна служба статистики України проводить розрахунки в національній грошовій одиниці, представлені дані не повною мірою відображають ситуацію, що склалася на будівельному ринку. Також необхідно врахувати той факт, що на сьогоднішній день поза статистичного обстеження з об'єктивних причин залишились тимчасово окупована територія Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, а також території, де й досі проводяться бойові дії.

Серед причин, що стримують розвиток будівельної діяльності в Україні, можна виділити такі:

- 1) незабезпеченість фінансовими ресурсами;
- 2) недостатність оборотних коштів;
- 3) нестача замовлень на будівельні роботи;
- 4) зменшення платоспроможності споживачів;
- 5) непрозорість законодавства та високий рівень бюрократизації;
- 6) високий податковий тиск тощо.

Якщо розглядати систему фінансової безпеки в узагальненому вигляді, то її дієвість буде залежати від своєчасної реалізації вповноваженими керівними органами основних завдань, що представлено на рис. 2.

Для вирішення проблеми управління фінансовою безпекою будівельних підприємств і визначення основних напрямів її підвищення слід підходити комплексно та системно. Для цього може бути використано ієрархічний підхід, який базується на виявлених п'яти рівнях [4]:

- ✦ мегаекономічному;
- ✦ макроекономічному;
- ✦ мезоекономічному;
- ✦ мікроекономічному;
- ✦ наноекономічному.

На рис. 3 представлено напрями підвищення фінансової безпеки підприємств будівельної галузі України в розрізі зазначених вище п'яти рівнів.

Таблиця 1

Обсяги виконаних будівельних робіт (млн грн) [7]

Територія	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	I пів. 2014 р.
Україна	45137,0	64288,2	65484,9	61242,9	21492,4
Харківська область	3136,6	4007,3	4284,0	3910,8	1523,9

Таблиця 2

Обсяги прийнятого в експлуатацію житла (м²) [7]

Територія	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	I пів. 2014 р.
Україна	9339343	9410359	10749508	11217153	4054627
Харківська область	416170	334921	379505	392225	101007

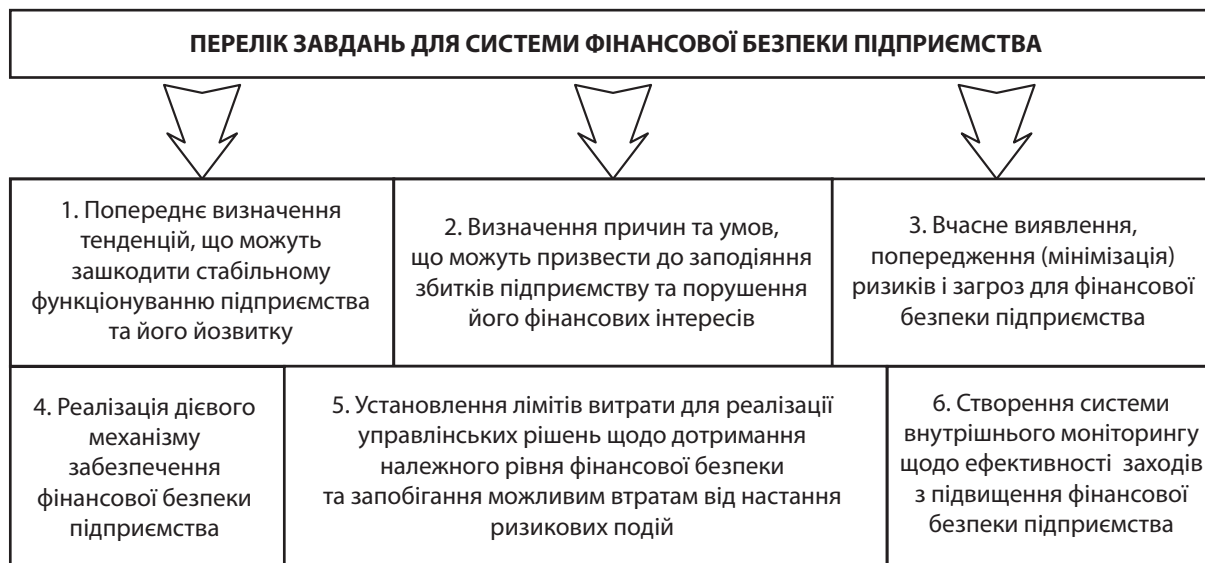

Рис. 2. Перелік основних завдань для системи фінансової безпеки підприємства

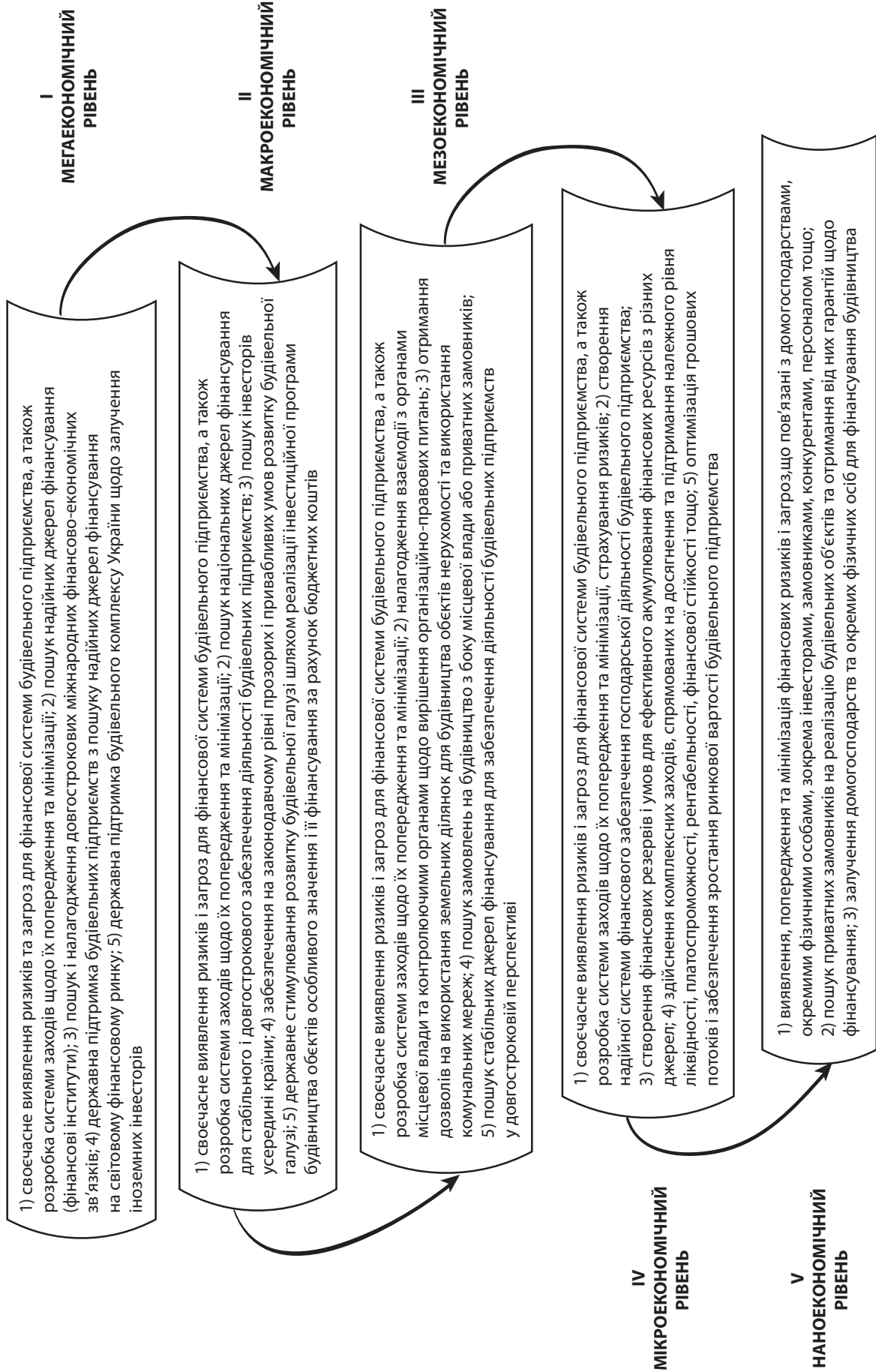

Рис. 3. Напрями підвищення рівня фінансової безпеки будівельних підприємств

З рис. 3 можна побачити, що, незалежно від масштабів діяльності, одним із найбільш важливих напрямів досягнення достатнього рівня фінансової безпеки будівельних підприємств є стабільне та ефективне фінансове забезпечення. Завдяки цьому з'являється можливість зосередити фінансові ресурси в необхідних обсягах, що може бути зроблено за рахунок різних джерел з використанням цілої низки фінансових інструментів і схем. Подальше використання цих ресурсів доцільно здійснювати із урахуванням цілей та завдань, які зазначено в довгострокових і короткострокових планах, а також конкретних умов господарювання.

При цьому слід зазначити, що, оскільки потреба у фінансових ресурсах значною мірою залежить від масштабів фінансово-господарської діяльності, заходи із залучення фінансових ресурсів мають відповідати не тільки амбіційним планам, але й реальним можливостям самих будівельних підприємств. Окрім цього, такі заходи повинні бути підкріплені належною спроможністю держави створювати фінансові ресурси шляхом стабільного зростання ВВП, а також можливістю фінансового ринку країни зосереджувати та розподіляти ці ресурси між суб'єктами господарювання з урахуванням цілої низки різноманітних аспектів.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного аналізу було встановлено, що на сьогоднішній день будівельна галузь України перебуває в стані глибокого занепаду (це підтверджується офіційною статистикою). Серед причин, які стримують розвиток будівництва, однією з головних є незабезпеченість стабільними та надійними джерелами фінансування, що є наслідком як зовнішніх чинників, так і неефективності діючої системи фінансової безпеки самих підприємств. В узагальненому вигляді було сформовано перелік головних завдань для системи фінансової безпеки, який складається з шести основних пунктів, і представлено ключові напрями підвищення фінансової безпеки підприємств будівельної галузі в сучасних умовах господарювання. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Білик М. Д.** Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці / М. Д. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/443>
- Биба В. В.** Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / В. В. Биба, В. С. Гаташ // Зб. наук. праць (галузеве машинобудування, будівництво). – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – Вип. 4 (39). Том 2. – С. 3 – 9.
- Бланк И. А.** Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. Вып. 10. – 784 с.
- Блажевич О. Г.** Напями підвищення фінансової безпеки будівельних підприємств / О. Г. Блажевич // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 215. – С. 18 – 22.
- Бурка Й. А.** Роль і завдання будівельної індустрії в народному господарстві / Й. А. Бурка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://who-is-who.com.ua/bookmarket/budindustry2008/8/1/1.html>
- Васильців Т. Г.** Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : моногра-

фія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук / [За ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів, 2012. – 386 с.

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Штангрет А. М. Методичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємств / А. М. Штангрет // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.2. – С. 328 – 335.

REFERENCES

- Bilyk, M. D. "Rol stabilnoi diialnosti pidpriemstv u ikh finansovii bezpetsi" [The role of stable enterprises in the safety of their financially]. <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/443>
- Byba, V. V., and Hatash, V. S. "Stan ta perspektyvy rozvytku budivelnoi haluzi Ukrainy." [Status and prospects of development of the construction industry in Ukraine]. *Haluzeve mashynobuduvannia, budivnytstvo*, vol. 2, no. 4 (39) (2013): 3-9.
- Blank, I. A. *Upravlenie finansovoy bezopasnostiu predpriatiia* [Management of financial security company]. Kyiv: Elga; Nika-Tsentr, 2004.
- Blazhevych, O. H. "Napriamy pidvyshchennia finansovoi bezpeky budivelnykh pidpriemstv" [Areas of increased financial security construction companies]. *Kultura narodov Prychernomor'ia*, no. 215 (2011): 18-22.
- Burka, I. A. "Rol i zavdannia budivelnoi industrii v narodnomu hospodarstvi" [The role and tasks of the construction industry in the national economy]. <http://who-is-who.com.ua/bookmarket/budindustry2008/8/1/1.html>
- Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Shtanhret, A. M. "Metodychni aspekty upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv" [Methodological aspects of financial security]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 23.2 (2013): 328-335.
- Vasyltsiv, T. H. and others. *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of Ukraine: Strategies and mechanisms of support]. Lviv, 2012.